

**LA «HISTÒRIA
DE LA VILA DE CONSTANTÍ»
DE MN. SALVADOR SABATER**

Salvador-J. Rovira i Gómez

Per comprendre la «Història de la vila de Constantí»⁽¹⁾, publicada l'any 1888 per Mn. Salvador Sabater, aleshores rector de la parròquia de la vila⁽²⁾, hem de considerar la historiografia que es feia a la Catalunya de la segona meitat del segle XIX i concretament aquelles aportacions que influïren decididament en les persones que, com Mn. Sabater, es determinaren a escriure la història dels seus pobles, viles o ciutats. Aquestes obres, per ordre cronològic de sortida d'impremta, són:

1. *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón escrita para darla a conocer al pueblo recordándole los grandes hechos de sus ascendientes en virtud, patriotismo y armas, y para difundir entre todas las clases el amor al país y la memoria de sus glorias pasadas*, de Víctor Balaguer, publicada l'any 1863.

2. *Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña*, d'Antoni de Bofarull i Brocà, apareguda el 1876 i el 1878.

3. *Història de Catalunya*, d'Antoni Aulèstia i Pijoan, de l'any 1887.

La intenció de Víctor Balaguer en escriure la seva història era la de recordar als catalans:

«los grandes hechos de sus ascendientes en virtud, patriotismo y armas, y para difundir entre todas las clases el amor al país y la memoria de sus glorias pasadas»,

i, al mateix temps, atendre la demanda que hi havia a Catalunya, especialment entre el jovent, d'informació sobre el passat del seu país (vol. I, ps. 9-11).

La «Historia» de Balaguer es presenta força polititzada, segons els esquemes doctrinaris liberals. Així, per exemple, els fets del 1640 són exposats com si es tractés d'una revolució burgesa del segle XIX —les del 1830 o del 1848—, però sense la càrrega nacional —en aquest cas de nacionalisme català— que les acompanyava; per això el seu espanyolisme, fidelitat a l'estat jacobí i conservadurisme social, el porten a presentar aquells catalans no com a rebels o revolucionaris, sinó com a «*emtuastas de su independencia*» o com a «*hombres leales y adictos a sus libertades*» (vol. I, p. 11).

* * *

(1) *Història de la vila de Constantí, Camp, Arquebisbat y Provincia de Tarragona, compaginada per Mossen Salvador Sabater, Pbro., Rector de la mateixa*. Tarragona, Imp. de F. Arís y Fill, 1888.

(2) Podeu trobar una breu biografia de Mn. Salvador Sabater a la pàgina segona de la reedició de l'any 1989.

Antoni de Bofarull pretén substituir el romanticisme, la càrrega doctrinària i el to literari de Víctor Balaguer per una certa erudició positivista, però, això sí, sense abandonar el caràcter vindicatiu d'una Catalunya que vol situada dins d'Espanya; així, al temps que considera que «*el país llamado Cataluña debe tener su representación en la historia que se llama general*» (vol. I, p. II), és a dir, que la història de Catalunya és particular respecte de la d'Espanya, també està convençut que

«el conjunto de estas narraciones —o històries— particulares es uno de tantos gérmenes a que debe (...) atender el historiador general, si la marcha de los sucesos destina, con el tiempo, a ser una sola patria todas aquellas regiones y dominios independientes bajo un poder natural o nacional como es la monarquía española después de los Reyes Católicos» (vol. I, p. III).

Bofarull volgué escriure un «*monumento de verdad*», però es perdé en l'empirisme documental i no sabé enllaçar el crèdit dels documents amb la narrativa adequada. A més, la seva erudició és una excusa per encobrir el seu conservadurisme i fidelitat al règim de la Restauració.

* * *

La *Història de Catalunya*, d'Aulèstia i Pijoan, significa unes quantes passes endavant respecte de les històries de Balaguer i Bofarull. Per començar, ja no és ni la versió progressista liberal del romanticisme de Balaguer, ni la versió erudita i més conservadora de Bofarull; és, senzillament, la incorporació de l'escola històrica catalana al moviment catalanista segons l'acabava de definir Valentí Almirall.

Escrita en català, al contrari de les precedents, que ho foren en castellà, l'obra d'Aulèstia representa l'inici de l'emancipació de la història de Catalunya respecte de les històries generals d'Espanya. Amb tot, la història d'Aulèstia s'atura allà on ho fa el pragmatisme polític del regionalisme d'Almirall.

Aulèstia veu la història com a germen de la formació política de la gent i proclama que en ell la preocupació cívico-propagandística ha estat substituïda per la preocupació didàctica d'instruir la gent, cívicament i políticament, des de l'òptica del catalanisme.

* * *

En certs aspectes, la «*Història de la vila de Constantí*», de Mn. Salvador Sabater, és condicionada per les històries de Catalunya suara exposades, però també per la qualitat de prevere del seu autor.

De Balaguer, en té l'aspecte propagandístic —en aquest cas, clerical— i la voluntat de menar el lector cap a posicions ben concretes, alhora que presenta un fort espanyolisme.

De Bofarull ha agafat una certa erudició positivista, la valoració dels documents, el to conservador, la postura justificativa i un constant estar a la defensiva.

D'Aulèstia segueix l'exemple de la llengua i la voluntat d'instruir el lector, encara que aquí li escauria més catequitzar.

* * *

A la *Història* de Mn. Sabater, el discurs clerical es manifesta curull de maniqueisme i amb alguns punts d'integrisme. Vegem-ne uns exemples:

a) Quan es refereix a l'emperador Constantí (p. 5) proclama la glòria eterna del personatge i això, simplement

«per haver sigut el primer Emperador Romà que féu trossos les cadenes ab que sos antecessors tenian a la Iglesia de Cristo empresonada, donantli la llibertat, que per lley natural, divina y humana li pertocava» (p. 5).

b) Per al bon mossèn, la caiguda del reialme visigòtic va ser la conseqüència «dels pecats» del poble i de la «impudícia» dels reis; i, per això, el fet que els àrabs conquerissin la Península no fou altra cosa que «una permissió de Déu» (ps. 6s).

c) Resulta un xic integrista quan a l'apartat «Una llarga nit amb la Mitja-lluna» escriu que per arreu tremolà «la repugnant y asquerosa bandera del brut Mahoma» (p. 7).

d) Reivindica la Inquisició que considera «lo Tribunal més benigne que hi havia en aquell temps» (p. 10) i per defensar-la no s'està d'aportar el testimoni d'un tal Vera, tot i ser liberal, i de Voltaire, malgrat que li atorga el títol d'heresiarca, és a dir, d'heretge. Al primer li fa dir que

«la Inquisició d'Espanya quasi era benigna y filantròpica comparada ab la que en aquella època feyan los tribunals, los governs y'ls pobles».

En boca del segon posa l'afirmació que

«és necessari ser molt tonto per calumniar a la Inquisició y per buscar en la mentida pretextos ab que ferla odiosa» (ps. 105).

e) La màxima expressió de la voluntat alligadora i, alhora, del tarannà conservador de Mn. Sabater es pot trobar, al nostre entendre, a les pàgines 26 i 27. El text no té pèrdua, és una autèntica perla, i diu així:

«¿Pot venir res de bo de Fransa? Y no obstant, de Fransa venen molts articles de quincalla, de Fransa venen las modas y de Fransa venen otras cosas encara pitjors. ¡Oh, afrancesats, afrancesats! ¿fins a quant voleu menjar, vestir i veurer a la francesa? Naturals de Constantí, mengeu y vestiu y viviu a la catalana, y a la catalana dels vostres gloriosos antepassats, que dinaven a les dotze, i vestien la calsa curta, i passavan lo Rosari en família tots els jorns a la vesprada y rebian amb freqüència los Sants Sagraments. Esta vida catalana és la verdadera vida cristiana, l'única que plau a Déu».

* * *

Mn. Sabater pertany al grup dels independentistes literaris, però no polítics, per això, bé que el seu treball és escrit en català, és un espanyolista. Les mostres d'aquesta manera de pensar són força abundants en el text i, com a exemple, n'indicarem tres:

a) el Constantí que surt del domini sarraí «és un poble espanyol».

b) el retret principal que fa al comte-duc d'Olivares és el de no haver considerat els catalans com uns espanyols, i

c) quan es refereix al tracte rebut per Constantí durant la guerra del Francès, afirma que «aquí nosaltres, los espanyols, podriem ben dir...» (p. 26).

* * *

Per escriure la seva història, Mn. Sabater va utilitzar el «Llibre de les Grandeses de Tarragona», de Lluís Ponç d'Icart; l'arxiepiscopologi siscentista del canonge Josep Blanc, aleshores encara manuscrit; les Constitucions Sinodials de l'Arquebisbat de Tarragona; els manuals notariais de l'arxiu parroquial de Constantí i un document de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, concretament el del regnat de Joan I, registrat amb el núm. 1891, que fa referència a la reparació dels murs i fossars de Constantí.

* * *

La *Història de la vila de Constantí* que considerem aplega tretze apartats.

En els dos primers –«*Antiguitat de la vila de Constantí*» i «*Lo Centelles d'Adrià*»– s'intenta demostrar que Constantí i Centelles foren, respectivament, fundacions dels emperadors Constantí i Adrià. L'exposició resulta brillant, però la base argumental no és sòlida ja que es fonamenta en una pretesa fundació, per part de l'emperador Adrià, d'un tribunal de justícia amb cent cadires per a un nombre igual de jutges; l'argument es reforça amb el fet que

«en las medallas que de Adrià se encuentran en nostres camps, en lo revers d'ellas està gravada una cadira y un personatge en figura de dona que seu, ab unas lletres en son entorn que diuhen: Justitia Augusti, la justícia d'August, y al envers hi ha una figura del Emperador Adrià» (ps. 5s).

Per establir el nom de la vila i, de retruc, la seva antigor, es basa en Ponç d'Icart el qual, al seu torn, segueix a Joan Cessé, i amb la tranquil·litat que li donen aquestes «autoritats» es permet afirmar que

«en bona llògica la vila de Constantí, Camp, Arquebisbat y Província de Tarragona, pren lo nom del Emperador Constantí, que regnà en Espanya per espay de 30 anys després de la Nativitat de Ntre. Sr. Jesuchrist, 312, puig que de temps immemorial ha vingut nostra vila de Constantí conservant est nom fins al present» (p. 3).

Per la nostra part només direm que si el lector considera que les afirmacions de Cessé i Ponç d'Icart són vàlides, aleshores, també haurà d'admetre que Torredembarra fou fundada pel romà Marc Varro; que Cenna –la vil·la altafullenca dels Munts– deu el seu origen a Corneli Cenna, capità romà; que Caius Marius aixecà Tamarit, i per això s'hauria de dir Gramàrio o Gramàrito, i, finalment, que els Montgons és un establiment del cartaginès Magon, fill d'Amílcar i germà d'Aníbal...⁽³⁾.

La llacuna dels segles VIII a XII es salva com es pot al capítol tercer: «*Una llarga nit ab la Mitja-lluna*».

Els apartats 4rt, 5è, 8è i 9è, titulats «*Constantí mort y ressussitat*», «*Un castell de cal y canto*», «*Una vinguda tan inesperada com augusta*» i «*Lo Sr. Terés y Constantí*», es dediquen a tractar la relació de la vila amb els seus senyors, els arquebisbes, i, més concretament, amb Bernat Tort (1146-1163), Hug de Cervelló (1164-1171), As-

(3) DURAN, Eulàlia: *Lluís Ponç d'Icart i el «Llibre de les Grandeses de Tarragona»*, (Barcelona 1984), ps. 254ss.

pàreg de la Barca (1215-1233), Gaspar Cervantes de Gaeta (1568-1575) i Joan Terés i Borrull (1587-1603).

El capítol sisè, du el títol de «*Lo Bras de Sante Tecla en Constantí*». És una transcripció lliure de la relació de l'entrada de la relíquia de la santa a Tarragona, escrita pel notari tarragoní Jaume Rafí.

L'apartat setè, «*Reparació dels murs y fossos de Constantí*», no és altra cosa que la còpia, al peu de la lletra, del document del rei Joan I, de l'any 1387, que atorgà a la vila el dret de cobrar imposicions durant un termini de 12 anys a fi de reconstruir les muralles, malmeses a causa de les diferències entre Pere III i l'arquebisbe Clasquerí.

«*Un general espanyol que volà sens alas*» és el títol de l'apartat desè. Està dedicat a considerar la destrucció del castell i de l'església per Juan de Garay l'any 1650.

Molt interessant és el capítol onzè, titulat «*Una declaració categòrica*». Conté la transcripció de la manifestació que, de la personalitat diferenciada de Centelles, va fer el rector Rafael Lafontena el 22 de juliol del 1760.

El penúltim apartat, de mèrit regular, es dedica a la guerra del Francès i porta el títol de «*Lo General Suchet constituit en Rector de Constantí*», ja que dit general, durant el setge de Tarragona, habità a l'abadia de Constantí.

Dir, per últim, que el capítol tretzè i darrer és un dels més interessants de l'obreta. Es dona a conèixer la situació de Constantí l'any 1888.